

**Εναρκτήρια Ομιλία του Καθ. Δ. Καλιαμπάκου
στο 8ο Διαπανεπιστημιακό Διεπιστημονικό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε.
«Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών
και των Γεωγραφικά Απομονωμένων Περιοχών»
22 Σεπτεμβρίου 2016, Μέτσοβο**

Γεια σας και από μένα. Το αντικείμενο της παρουσίασής μου είναι «Προβλήματα ανάπτυξης στις γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές και η συμβολή του 8^{ου} Συνεδρίου του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. σ' αυτές».(Slide 1).

Ας ξεκινήσουμε από το πολύ απλό ερώτημα: ποιες είναι οι γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές στην Ελλάδα. (Slide 2).

Όλοι έχουμε μια πρόχειρη απάντηση. Ξέρουμε ότι η ζωή στη χώρα μας ουσιαστικά συγκεντρώνεται στα μεγάλα αστικά κέντρα. Ξέρουμε ότι πολύ λίγο μακριά από τα κέντρα αυτά, καταβαραθρώνονται και η κοινωνική δραστηριότητα και η πολιτική δραστηριότητα και η οικονομική ανάπτυξη και ό,τι άλλο αυτό συνεπάγεται. Ξέρουμε ότι οι ορεινές περιοχές της χώρας και οι νησιωτικές περιοχές της χώρας, όχι όμως οι τουριστικές νησιωτικές περιοχές, υποφέρουν περίπου από τα ίδια προβλήματα. Πληθυσμιακή γήρανση, αναπτυξιακή υστέρηση, πολύ μεγάλα προβλήματα στις υποδομές.

Αλλά όλα αυτά τα ξέρουμε «στο περίπου». Δεν ξέρουμε, για παράδειγμα, ποιες είναι ακριβώς οι απομονωμένες περιοχές και ποια είναι η διαβάθμιση στην απομόνωση αυτή. Και με ποιον τρόπο αυτό αλλάζει στο χρόνο. Ότι το 2016 δεν μπορεί αν απαντηθεί το ερώτημα ποιες είναι οι χάρτες απομόνωσης στην Ελλάδα είναι μια πολύ καλή απόδειξη για το πόσο περιθωριοποιημένες είναι αυτές οι περιοχές, όχι στο επίπεδο μόνο της πολιτικής και της κοινωνικής ζωής, αλλά, ακόμη, και στο επίπεδο της επιστήμης.

Τα ευχάριστα νέα είναι ότι σήμερα μπορούμε να παρουσιάσουμε καινούρια πράγματα. Δηλαδή, θα παρουσιάσουμε ερευνητικά αποτελέσματα τα οποία προσδιορίζουν τις απομονωμένες περιοχές στην Ελλάδα. Αυτές προσδιορίζονται με μια μεθοδολογία, την οποία θα αναπτύξουμε συνοπτικά, γιατί έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η ίδια.

Στο σημείο αυτό, πριν προχωρήσω στο θέμα μου, θα ήθελα να κάνω ένα σχόλιο. Όλοι μοιραζόμαστε μια αίσθηση ότι έχουμε φτάσει σ' ένα όριο, σ' ένα τοίχο. Αν δούμε τη συνολική μας πορεία τα τελευταία χρόνια, φαίνεται σαν να κάνουμε συνεχώς την ίδια προσπάθεια, ξανά και ξανά, χωρίς αποτέλεσμα. Φοβάμαι ότι και πάλι θα ξαναγκελάρουμε πάνω στον τοίχο και θα κάνουμε πάλι την ίδια ατελέσφορη προσπάθεια. Έχω την αίσθηση ότι ο δημόσιος λόγος συνολικά έχει πολύ λίγες νέες ιδέες, μόνο κόκκους αποδείξεων αυτών των ιδεών, πάρα πολλά στερεότυπα και πάρα πολλά αναμασήματα. Αλλά αυτό ανακυκλώνει την ίδια κατάσταση. Για να μπορέσουμε να φύγουμε απ' αυτό θα πρέπει να ξαναδούμε τα πράγματα σε μια άλλη βάση. Κατ' αρχήν σε μια περισσότερο επιστημονική βάση. Με το στοιχείο της απόδειξης σε ότι κανείς ισχυρίζεται. Αλλιώς θα είναι «λόγια πάνω σε λόγια».

Στην προσπάθειά μας, λοιπόν, να απαντήσουμε στην ερώτηση που θέσαμε ποιες είναι οι απομονωμένες περιοχές στην Ελλάδα, αξιοποιήσαμε την εμπειρία μιας χώρας στην οποία η απομόνωση παίρνει ακραίες μορφές. Φαντάζεστε ποια; Είναι η Αυστραλία.(Slide 3). Μια χώρα με πληθυσμό περίπου δύο φορές αυτόν της Ελλάδας, 25 εκατ., και 707.700.000km² έκταση, δηλαδή 70 φορές μεγαλύτερη από την Ελλάδα. Εκεί η έννοια της απομόνωσης παίρνει ακραίες μορφές. Εκεί αναπτύχθηκε κι ένας από τους πιο αποτελεσματικούς δείκτες

μέτρηση της απομόνωσης ο Accessibility Remote ness Index of Australia(ARIA), ο οποίος δείχνει πώς είναι κατανομημένο το πρόβλημα της απομόνωσης στην Αυστραλία. Κι εκεί θα δείτε ότι οι πολύ προσβάσιμες περιοχές είναι οι κύριες πόλεις, ενώ υπάρχει μια τεράστια ενδοχώρα η οποία είναι εξαιρετικά απομονωμένη.

Αυτό που προσπαθήσαμε να κάνουμε σε μια έρευνα που αναπτύσσεται στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και στο ΜΕ.Κ.Δ.Ε., σ' ένα εν εξελίξει διδακτορικό, του συνάδελφου Γιώργου Παναγιωτόπουλου, είναι να προσαρμόσαμε το δείκτη αυτό στα ελληνικά δεδομένα. Αλλά έπρεπε να πάρουμε ορισμένα πράγματα σοβαρά υπόψη μας. Αυτή είναι η Αυστραλία και αυτή είναι η Ελλάδα. (Slide 4). Βεβαίως η εικόνα δεν είναι σε κλίμακα, είναι προφανές. Η Ελλάδα έχει 500kmπλάτος και η Αυστραλία έχει 4000 kmπλάτος. Αλλά προσέξτε κάποια πράγματα που αποτελούν τις ελληνικές ιδιομορφίες. Αν δείτε τα νησιά στην Αυστραλία είναι σχεδόν προσαρτημένα στην ηπειρωτική χώρα. Είναι πάρα πολύ μικρά και πολύ κοντά στην Αυστραλία. Αν δείτε, όμως, την Ελλάδα, έχουμε ένα πολύ ανεπτυγμένο νησιωτικό χώρο σε μια έκταση σχεδόν όση αντίστοιχα είναι και η ηπειρωτική. Άρα έχουμε πολύ απομακρυσμένα και διεσπαρμένα νησιά. Το πρώτο ιδιαίτερο γεωγραφικό στοιχείο είναι αυτό.

Το δεύτερο στοιχείο είναι το εξής: Στην Ελλάδα, στις νησιωτικές περιοχές, μεγαλύτερη σημασία από την απόσταση έχει η συχνότητα σύνδεσης, η εβδομαδιαία συχνότητα σύνδεσης. Επομένως, έπρεπε να γίνουν μια σειρά από αλλαγές στον ARIA ώστε να μπορέσουμε να φτιάξουμε ισχυρό εργαλείο που θα καταγράψει το πρόβλημα της απομόνωσης στην Ελλάδα. Όχι με λόγια, όχι με κοσμητικά επίθετα, όχι διαισθητικά, όχι «στο περίπου» όπως τόσα πράγματα στο δημόσιο λόγο, αλλά συγκεκριμένα, με επιστημονική ανάλυση.

Η βασική λογική του ARIA είναι ποια είναι η απόσταση μιας περιοχής από τα διάφορα κέντρα υπηρεσιών, τα οποία είναι ταυτόχρονα και πληθυσμιακά κέντρα. Πόσο απέχει μια περιοχή από μια μικρή πόλη, από μια μεγαλύτερη πόλη, πόσο απέχει από μια μεγάλη πόλη. Όμως, στην Αυστραλία οι υποδομές είναι πλήρεις σε οποιαδήποτε πόλη πάνω από 200.000 κατοίκους. Έτσι εάν κάποιος είναι κοντά σε μια πόλη 200.000 κατοίκων απολαμβάνει ένα πλήρες πακέτο υπηρεσιών υγείας, παιδείας καθώς και το σύνολο των άλλων αναγκαίων υπηρεσιών. Στην Ελλάδα, όταν κάνεις τη στατιστική ανάλυση, βλέπεις ότι η Αθήνα είναι μια κατηγορία μόνη της. Δεν μπορείτε να το φανταστείτε αυτό. Είναι πολύ χαρακτηριστικό ότι, όταν προσδιορίζεις την απομόνωση διαφόρων περιοχών, διαφοροποιείται η Θεσσαλονίκη και η Πάτρα από την Αθήνα, σημαντικά. Είναι στην ίδια κατηγορία προσβασιμότητας, αλλά διαφοροποιούνται ως προς τις συγκεκριμένες τιμές απομόνωσης. Μάλιστα, η Πάτρα φαίνεται να είναι λιγότερο απομονωμένη από τη Θεσσαλονίκη, έχοντας περίπου τις ίδιες υποδομές με αυτή, γιατί είναι πιο κοντά στην Αθήνα. Αναπτύξαμε, λοιπόν, μια επιστημονική μεθοδολογία η οποία δείχνει το χάρτη της απομόνωσης στην Ελλάδα.

Και ιδού ο χάρτης της απομόνωσης της Ελλάδας.(Slide 5). Χωρίζουμε την Ελλάδα σε πέντε κατηγορίες: στις πολύ προσβάσιμες περιοχές, στις απλά προσβάσιμες περιοχές και σε περιοχές με προβλήματα απομόνωσης με τα χρώματα που βλέπετε. Όπως θα παρατηρήσετε στον πίνακα, μόνο το 3% της ελληνικής επικράτειας είναι εύκολα προσβάσιμες περιοχές. Ακόμη και προστεθεί και το 37% των απλά προσβάσιμων περιοχών, καταλήγουμε στο ότι το 60% της ελληνικής επικράτειας είναι απομονωμένες περιοχές.

Ποιές είναι αυτές οι περιοχές; Τις βλέπετε. Η ορεινή ραχοκοκαλιά της Ελλάδας και ένα πολύ μεγάλο κομμάτι των ελληνικών νησιών. Μάλιστα, πολλά ελληνικά νησιά, βρίσκονται σε υψηλότερη απομόνωση, ακόμη και από την ορεινή Ελλάδα.

Πάμε να δούμε ορισμένα πολύ ενδιαφέροντα παραδείγματα, πριν περάσουμε σε ορισμένες συνέπειες του προβλήματος της απομόνωσης. (Slide 7). Η διαφάνεια αυτή έχει τίτλο «Ένας κόσμος τόσο κοντά, τόσο μακριά...». Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας μας, η Ανάφη σε σχέση με τη Σαντορίνη, είναι κατά 50% περισσότερο απομονωμένη. Οι δυο περιοχές βρίσκονται σε 30 km απόσταση μεταξύ τους, και είναι στην ίδια περίπου ακτίνα απόστασης από την Αθήνα. Επομένως, το στοιχείο της γεωγραφικής εγγύτητας λίγα πράγματα λέει από την άποψη της απομόνωσης. Θα δούμε κι άλλα πράγματα στη συνέχεια.

Ρίξτε μια ματιά στο άλλο εντυπωσιακό παράδειγμα: η σύγκριση μεταξύ των Κυθήρων και της γειτονικής Νεάπολης. Τα Κύθηρα, μόλις 25 km από την Πελοπόννησο, είναι δυο φορές πιο απομονωμένα από την Νεάπολη.

Ας δούμε τώρα ποιοι είναι οι πιο απομονωμένοι Δήμοι στην Ελλάδα. (Slide 8).

Κατ' αρχάς, οι πιο απομονωμένοι δήμοι στη νησιωτική Ελλάδα. Αγαθονήσι, Μεγίστη, Χάλκη, Τήλος, Γαύδος, Κάσος, Νίσυρος, Άγιος Ευστράτιος, Κάρπαθος και Λέρος, τα 10 πιο απομονωμένα νησιά στην Ελλάδα (*φωνή από ακροατήριο..κ. Μισιρλής: Τόποι εξορίας*) Ναι, τόποι εξορίας, για να θυμόμαστε την ιστορία μας.

Στην ηπειρωτική Ελλάδα, Αργιθέα, Πρέσπες, Κόνιτσα, Άγραφα, Ανατολική Μάνη, Μονεμβασιά, Ορεστιάδα, Κεντρικά Τζουμέρκα, Γεώργιος Καραϊσκάκης και Ζαγόρι. Παρατηρούμε ότι στους δέκα πιο απομονωμένους δήμους της ηπειρωτικής Ελλάδας οι τέσσερις είναι στην Ήπειρο. Πρώτα η Κόνιτσα και στη συνέχεια Κεντρικά Τζουμέρκα, Γεώργιος Καραϊσκάκης, Ζαγόρι.

Μέσα σε αυτές τις περιοχές είναι κάποιες περιοχές, που θα τις δείτε με κόκκινο, που η υψηλότερη κατηγορία απομόνωσης. Πέρδικα το πιο απομονωμένο μέρος στην Ήπειρο. Με τιμή του ARI(Gr) που ταιριάζει στα απομακρυσμένα νησιά. Χαλίκι ... δεν είναι ακριβώς Ήπειρος, αλλά κοντινό μας είναι και αυτό, έτσι; Πληκάτι, Ξηρόβατος, Θεοδώριανα, Λάιστα, Γοργοπόταμος, Ιτέα, Πάδες, τα πιο απομονωμένα μέρη της Ηπείρου.

Η απομόνωση χτυπάει, και χτυπάει βάνουσα, σε συγκεκριμένες περιοχές, που τώρα πια τις ξέρουμε. Ας μιλήσουμε λίγο πιο συγκεκριμένα για το κριτήριο της απομόνωσης. Τα διάφορα πληθυσμιακά κέντρα προσφέρουν τις αντίστοιχες υπηρεσίες. Σε μια πόλη, ας πούμε, των δύο χιλιάδων, θα υπάρχει ένα σχολείο, ένα κέντρο υγείας, ένα ταχυδρομείο. Μια πόλη του ενός εκατομμυρίου καλύπτει όλες τις βασικές ανάγκες, αλλά υπάρχει και πανεπιστήμιο, ένα ή περισσότερα νοσοκομεία. Άρα η απομόνωση των διαφόρων περιοχών έχει να κάνει με το πόση απόσταση θα πρέπει να καλύψει κανείς προς τα διαβαθμισμένα κέντρα υπηρεσιών, διαιρεμένη με το μέσο όρο όλων των αντίστοιχων αποστάσεων κάθε περιοχής που ανήκει στην ίδια κατηγορία, μιας που η έννοια της απομόνωσης είναι σχετική.

Πάμε λίγο παρακάτω. Προσδιορίσαμε ποιες είναι οι απομονωμένες περιοχές. Ποια, όμως, είναι τα αποτελέσματα της απομόνωσης στις περιοχές αυτές. Πάλι, όχι με λόγια. Με νούμερα! Όχι με τον πληθωρισμό των κοσμητικών επιθέτων, που μπορεί να μη λέει και τίποτε. Με στοιχεία! Αλλάζοντας τον τρόπο της συζήτησης. Μεταφέροντας τη συζήτηση στο επίπεδο της επιστήμης. Που δεν είναι «η άποψή μου απέναντι στην άποψή σου», αλλά είναι τι αποδεικνύεται σε κάθε περίπτωση. Επιμένω σε αυτό. Ακούμε εξαιρετικές ιδέες. Ποιες, όμως, από αυτές υποστηρίζονται από μια απόδειξη κάποιου τύπου ή συγκεκριμένα στοιχεία; Οι συνέπειες της απομόνωσης στην υγεία. (Slide 9). Κοιτάξτε ένα εντυπωσιακό στοιχείο. Στις πολύ προσβάσιμες περιοχές, οι οποίες αθροιστικά είναι όλα κι όλα 4.700km² περιέχονται 60 νοσοκομεία. Δηλαδή αν είσαι τυχερός και ζεις σε μια περιοχή πολύ προσβάσιμη, θα υπάρχει

ένα νοσοκομείο περίπου σε μια έκταση 80 km². Κοιτάζτε τώρα την τελευταία γραμμή. Στις απομονωμένες περιοχές υπάρχουν όλα και όλα 3 νοσοκομεία για μια έκταση 104.000 km². Δηλαδή αν ζεις στις πολύ απομονωμένες περιοχές, θα βρεις ένα νοσοκομείο κάθε 34.000km². Υπάρχει μια τεράστια ποιοτική διαφορά. Υπάρχει ένα ακόμη πολύ ενδιαφέρον στοιχείο που δεν το βάλουμε στην παρουσίαση. Γιώργο, το ξανασκέφτηκα και θα το αναφέρω. Όταν δει κανείς την κατανομή των πληθυσμιακών κατηγοριών στις διάφορες ζώνες απομόνωσης, όπως πολύ καλά καταλαβαίνετε, όσο πηγαίνουμε στις πιο απομονωμένες περιοχές τότε αναλογία των μεγάλων ηλικιών μεγαλώνει. Ο πληθυσμός είναι γερασμένος. Εκτός από τις πολύ απομονωμένες περιοχές! Οι πολύ απομονωμένες περιοχές είναι θανατηφόρες για τις μεγάλες ηλικίες. Και δεν «κρατάει» ούτε τέτοιο κόσμο εκεί. Αυτή είναι η συνέπεια της παντελούς έλλειψης υποδομών υγείας στις περιοχές αυτές.

Ας δούμε τώρα τις συνέπειες της απομόνωσης στην παιδεία. (Slide 10). Αποδεικνύεται στατιστικά ότι αν ζει κάποιος σε έναν οικισμό με μικρό πληθυσμό, τότε μεγαλώνει η απόσταση πρόσβασης προς το κοντινότερο Λύκειο. Επίσης, αν ζει κάποιος σε έναν οικισμό με πολύ μικρό πληθυσμό, τότε η πιθανότητα να υπάρχει Λύκειο σχεδόν μηδενίζεται. Έχουμε δηλαδή να κάνουμε με μια ανάγλυφη πραγματικότητα, που δείχνει ξεκάθαρα το τεράστιο χάσμα στις υπηρεσίες εκπαίδευσης των απομονωμένων περιοχών. Ας όψονται αυτοί που έκλεισαν σχολεία στις ορεινές περιοχές. Να 'ξέραν, με τι καταστροφή δυνατοτήτων, «αγόρασαν» ένα ελάχιστο, ένα σχεδόν τίποτε δημοσιονομικό όφελος... Αυτό λέει ο πίνακας αυτός.

Πάμε λίγο παρακάτω. Είμαι σίγουρος ότι όλοι συμφωνούμε ότι ο πιο εύκολος τρόπος αντιμετώπιστί η απομόνωση είναι η χρήση του διαδικτύου. Έτσι, δεν είναι; Σχετικά φτηνός τρόπος, που σε φέρνει σε επαφή με τον κόσμο. Κι όμως! Η απομόνωση είναι και ψηφιακή απομόνωση.(Slide 11). Ο πίνακας αυτός αποδεικνύει με στοιχεία, με άπειρο κόπο από πίσω για τη συγκέντρωσή τους, ότι οι απομονωμένες περιοχές είναι οι περιοχές τα υψηλότερα ποσοστά οικογενειών που δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο. Εκεί ακριβώς που το διαδίκτυο είναι περισσότερο αναγκαίο, εκεί δεν υπάρχει...

Πάμε και σε κάτι άλλο. Οι συνέπειες της απομόνωσης στις τιμές των καυσίμων.(Slide 12). Υπάρχει και μια σχετική εργασία στο Συνέδριό μας στο συγκεκριμένο αντικείμενο. Οι ορεινές περιοχές, κατά μέσο όρο στατιστικά, έχουν κατά 2,2% ακριβότερη αμόλυβδη βενζίνη και οι νησιωτικές περιοχές κατά 4%. Μπορεί να σας φαίνεται μικρή αύξηση. Όλοι εμείς που τρέχουμε αγωνιώντας στην Αθήνα για να βρούμε μια διαφορά 5-6 μονάδων στο τρίτο δεκαδικό ψηφίο της τιμής (θυμάστε, με τιμή βενζίνης 1,385 ευρώ το λίτρο, αν κάπου συναντήσεις 1,375 είμαστε ευτυχείς) ας σκεφτούμε ότι αυτό το 3% αύξησης σημαίνει 50 χιλιοστά ακριβότερα καύσιμα. Και, βεβαίως, στις ορεινές και στις απομονωμένες νησιωτικές περιοχές δεν έχεις την πολυτέλεια να πας στο διπλανό βενζινάδικο. Στο Δήμο Κεντρικών Τζουμέρκων υπάρχουν δύο βενζινάδικα και σ' όλα, και σε όλα τα Τζουμέρκα ίσως τρία. γιατί τα ίδια ποσοστά... Ρίξτε μια ματιά στον πίνακα, στις τιμές του πετρελαίου θέρμανσης. Οι πολύ απομονωμένες περιοχές έχουν 7% ακριβότερα καύσιμα. Ξέρετε τι σημαίνει αυτό; Αυτό εκτοξεύει τα ποσοστά ενεργειακής φτώχειας. Δεν φτάνει που ο άλλος ζει στα βουνά και έχει πολύ περισσότερες ανάγκες θέρμανσης, υπάρχει και ένας ύπουλος κεφαλικός φόρος στις τιμές των καυσίμων που τον διαλύει.

Ανακεφαλαιώνοντας...(Slide 13). Τα μεγάλα αστικά κέντρα απομυζούν τη ζωή απ' όλη την Ελλάδα με βασικό εργαλείο την έλλειψη υποδομών σε σχολεία και υγεία. Όσοι έχουν

ζήσει σε ορεινές περιοχές ξέρουν ότι, ακόμα κι αυτοί που παίρνουν τη θαρραλέα απόφαση να στήσουν μια ζωή στα βουνά, όταν το παιδί θα πάει στη δευτέρα λυκείου και θα πρέπει να προσπαθήσει να μπει στο πανεπιστήμιο, θα αναγκαστούν να φύγουν. Και βεβαίως ο ηλικιωμένος άνθρωπος χρειάζεται μια στοιχειώδη υποδομή υγείας. Η απουσία κάλυψης αυτών των δυο βασικών αναγκών απομυζά τη ζωή σε όλη την Ελλάδα. Και, ας πούμε, εντάξει, μαζεύτηκαν στα αστικά κέντρα. Τι κέρδισαν εκεί; Καταρρέει η φέρουσα ικανότητα των μεγάλων αστικών κέντρων. Τα μεγάλα αστικά κέντρα δεν είναι τίποτα άλλο παρά υποβαθμισμένα και απάνθρωπα.

Κοιτάζτε, δεν είναι αντικείμενο της δικιάς μου ομιλίας, αλλά θα 'θελα να πω τη γνώμη μου πάνω στο πρόβλημα της αναπτυξιακής υστέρησης και περιθωριοποίησης των ορεινών και γεωγραφικών απομονωμένων περιοχών. Το πρόβλημα είναι πολύ βαθύτερο από την ικανότητα του πολιτικού προσωπικού που διαχειρίζεται την κατάσταση. Απορρέει από ένα τρόπο ανάπτυξης που θεοποιεί την ανταγωνιστικότητα, που θεοποιεί τους νόμους της αγοράς και κάνει ένα κατ' αρχήν μειονέκτημα, το ότι οι περιοχές αυτές έχουν δύσκολη πρόσβαση και μικρές και όχι πολύ εύφορες καλλιεργήσιμες εκτάσεις κλπ., το κάνει θανατηφόρο μειονέκτημα. Γι αυτό και η κατάσταση συνεχώς οξύνεται. Επομένως, αν πιστεύουμε ότι θα ανατραπεί αυτή η κατάσταση με εύκολο τρόπο ή με απλή αντικατάσταση των διαχειριστών της κατάστασης ή με «έξυπνες» κινήσεις, τότε δεν έχουμε καταλάβει με τι παλεύουμε. Αλλά η συνειδητοποίηση της φύσης του προβλήματος είναι προϋπόθεση για μια αποτελεσματική μάχη.

Πάμε λίγο στο επόμενο θέμα που έχει πολύ ενδιαφέρον. Κοιτάζτε, το πρόβλημα της απομόνωσης δεν είναι ένα «ψυχολογικό πρόβλημα», αν και έχει και τέτοιες συνέπειες. Είναι βαθιά υλικό πρόβλημα και αντιμετωπίζεται κατ' αρχήν κατάλληλες πολιτικές και τους αντίστοιχους πόρους. Κοιτάζτε, για παράδειγμα, πώς αλλάζει ο χάρτης της Ελλάδας από την επίδραση της Εγνατίας. (Slide 14). Ρίξτε μια ματιά πως αλλάζει ο χάρτης της απομόνωσης, ποιες περιοχές επωφελούνται από την Εγνατία. Παρεμπιπτόντως, η πιο ωφελημένη περιοχή είναι το Μέτσοβο. Έχει 70% μείωση στο βαθμό απομόνωσής του από την ύπαρξη της Εγνατίας. Αυτό, γεννά κάποιες άλλες συνέπειες. Όταν η Θεσσαλονίκη από τα Γιάννενα γίνεται 2,5 ώρες, το να πας από τα Γιάννενα στα Τζουμέρκα, που είναι περίπου 2 ώρες, γίνεται μακριά.

Επίσης, δείτε πως η γέφυρα του Ρίου – Αντιρρίου αλλάζει το χάρτη απομόνωσης όλης της Ελλάδας. (Slide 15). Η γέφυρα του Ρίου – Αντιρρίου φέρνει πιο κοντά ακόμη και την Κέρκυρα. Η επίδρασή της φτάνει μέχρι την Κέρκυρα.

Σας είπα την γνώμη μου για το ποια είναι η βάση του προβλήματος της απομόνωσης. Αλλά δεν είμαι καθόλου της άποψης ότι θα περιμένουμε μέχρι να ωριμάσουν οι συνθήκες για να επιδιώξουμε μια διαφορετική κατάσταση για τις ορεινές και τις απομονωμένες περιοχές

Σας δείχνω, λοιπόν, μια έξυπνη ιδέα που εμένα μου άρεσε πολύ.

Δεν ξέρω πόσοι είχατε πάρει χαμπάρι αυτό. (Slide 16). Αυτό το καλοκαίρι είχαμε μια πολύ ενδιαφέρουσα μουσική εκδήλωση στη Νίσυρο. Η Νίσυρος, σας θυμίζω, ήταν μέσα στον κατάλογο των 10 πιο απομονωμένων νησιών. Ονομάστηκε «634 ΛΕΠΤΑ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟ». Οι Αθηναίοι ξέρουν τι είναι το Six D.O.G.S. Το Six D.O.G.S. λοιπόν προώθησε την εκδήλωση αυτή ως εξής: «Τοποθετημένοι στην κοιλιά ενός μοναδικού φυσικού τοπίου στη βάση ενός τεράστιου ηφαιστειακού κρατήρα διαμέτρου 300μ. σε ένα από τα πιο απομακρυσμένα μέρη της Ελλάδας, τη Νίσυρο....» Τι προσπαθεί να «πιάσει» ένας

τέτοιος τρόπος προώθησης. Ο άνθρωπος της πόλης, μπουχτισμένος από τις εκεί συνθήκες θα ψάξει μέρη μακρινά, δύσκολα προσβάσιμα και για αυτά ανέγγιχτα σε μεγάλο βαθμό, αυθεντικά. Έτσι η απομόνωση χάνει τον αρνητικό της χαρακτήρα, η κατάσταση αντιστρέφεται.

Θα σας δείξω λίγες εικόνες από το ΜΕ.Κ.Δ.Ε. στις διάφορες εποχές του χρόνου, για ένα λεπτό. Αυτό είναι το κέντρο έρευνάς μας. (Slide 17- προβολή video).

Αυτό είναι το εργαστήριο των νέων ιδεών. Αυτό είναι το προκεχωρημένο φυλάκιο της προσπάθειας για την αναγέννηση των ορεινών περιοχών. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές μας δεν σπουδάζουν απλά για τις ορεινές περιοχές. Ζουν τις ορεινές περιοχές.

Λοιπόν, πάμε τώρα για το 8^ο Συνέδριο. (Slide 18). Πριν από 23 χρόνια το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο αποφασίζει να κάνει το Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας. Η ιδέα ήταν απλή, το ανέφερε και ο Πρύτανης. Βοηθηθήκαμε από τους ευεργέτες του Μετσόβου, πρέπει να επιστρέψουμε ένα μέρος του χρέους στην περιοχή. Και το κάναμε με τον καλύτερο τρόπο που εμείς μπορούσαμε να κάνουμε. Δηλαδή, να στήσουμε ένα ερευνητικό κέντρο εδώ, το οποίο συστηματικά, με τον τρόπο που ξέρει το Πολυτεχνείο, να αντιμετωπίζει τα προβλήματα των ορεινών και των γεωγραφικά απομονωμένων περιοχών. Βεβαίως ένα τέτοιο μεγάλο εγχείρημα, σίγουρα πιστώνεται σε ολόκληρο το Ίδρυμα. Είναι το συλλογικό κλίμα που υπάρχει στο Ε.Μ.Π. Βεβαίως, και σημαντικό ρόλο έπαιξαν και ο εκάστοτε συλλογικές διοικήσεις του. Αλλά πρέπει να αναφερθούμε στον άνθρωπο που έπαιξε το ρόλο του καταλύτη, έτσι ώστε αυτό το δυναμικό, αυτό το κλίμα στο Πολυτεχνείο, να πάρει σάρκα και οστά. Τον Δημήτρη Ρόκο, ο οποίος εμπνεύστηκε, στήριξε στα πολύ δύσκολα πρώτα βήματα το εγχείρημα αυτό, και είναι συνέχεια μαζί μας, συνεχίζοντας να στηρίζει την προσπάθεια αυτή. Σήμερα, το ΜΕ.Κ.Δ.Ε., έχει περάσει σε ένα άλλο επίπεδο ανάπτυξης, φιλοξενώντας στις εγκαταστάσεις του το μεταπτυχιακό πρόγραμμα Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών. (Slide 19). Το μεταπτυχιακό πρόγραμμα που έχει βρεθεί σε κάθε γωνιά της ορεινής Ηπείρου, κάνοντας περίφημα πράγματα.

Το 8^ο, λοιπόν, συνέδριο, κάνει ένα βήμα παραπάνω από ότι έκαναν τα προηγούμενα συνέδρια. Γεφυρώνει τις ορεινές περιοχές με τις απομακρυσμένες νησιωτικές περιοχές, για τους λόγους που ανέλυσα προηγούμενα.

Τα συνέδριά μας είχαν το εξής χαρακτηριστικό, ιδιαίτερα τα πρώτα. Επειδή η ερευνητική προσπάθεια για τις ορεινές περιοχές ήταν διάσπαρτη, αποσπασματική, έπρεπε κάποιος να τη συγκεντρώνει. Επομένως τα συνέδριά μας μέχρι πρότινος λειτουργούσαν ως μαγνήτες. Μάζευαν τα ρινίσματα των διαφορετικών, και πολλές φορές ασύνδετων, επιστημονικών προσπαθειών και κάθε φορά χτίζαμε ένα σκαλί. Σήμερα είμαστε στη θέση να κάνουμε ένα πιο ολοκληρωμένο βήμα.

Δυο λόγια για την φυσιογνωμία του συνεδρίου μας, κλείνοντας. (Slide 20). Ραχοκοκαλιά του συνεδρίου είναι οι πιστοί συνοδοιπόροι μας σε αυτήν τη μεγάλη πορεία. Τους ευχαριστούμε πολύ. Είναι οι συστηματικοί ερευνητές των ορεινών περιοχών και ορισμένοι από τους πιο ποιοτικούς διανοητές στην χώρα μας, που σκέφτονται έξω από την πεπατημένη. Προτείνουν ριζοσπαστικές λύσεις, σοβαρές λύσεις, που μπορούν να ανοίξουν δρόμους. Αυτή είναι η ραχοκοκαλιά του συνεδρίου.

Δεύτερο στοιχείο για το συνέδριό μας. Από το μεταπτυχιακό μας πρόγραμμα έχουν αποφοιτήσει 100 περίπου άνθρωποι, που πια είναι εξειδικευμένοι στα θέματα των ορεινών

περιοχών. Τώρα πια έχουμε ένα μικρό στρατό. Οι άνθρωποι αυτοί δεν μας ξεχνούν ποτέ. Έρχονται και ξανάρχονται, και είναι παρόντες στο συνέδριο αυτό.

Τρίτο στοιχείο. Υπάρχει μια πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση αύριο το βράδυ, ανάμεσα σε δύο δημάρχους πολύ απομονωμένων νησιωτικών περιοχών και πολύ απομονωμένων ορεινών περιοχών. Πιστεύω ότι θα βγάλει εντυπωσιακά αποτελέσματα.

Τέταρτο στοιχείο. Το συνέδριο, φέτος, αγκαλιάζει την εκδήλωση που πάντα με το μεταπτυχιακό μας στο τέλος κάθε χρονιάς. Δηλαδή, υιοθετούμε μια περιοχή, τη ζούμε στα δύσκολά της, μέσα στο χειμώνα, και το καλοκαίρι – τα άλλα χρόνια, τώρα τον Σεπτέμβρη-παρουσιάζουμε τα αποτελέσματα. Φέτος έχουμε το Δήμο Καραϊσκάκη.

Και, βεβαίως, ιδιαίτερο στοιχείο του συνεδρίου μας είναι ότι αυτό αφιερώνεται στον Στρατό Γαλανή, τον μεγάλο μαθηματικό και ακόμα μεγαλύτερο άνθρωπο που κόσμησε τις γραμμές του Πολυτεχνείου. Έχουμε στο πρόγραμμά μας μια παρουσίαση στη ζωή και στο έργο του.

Είμαι σίγουρος, ότι κατά βάση αυτό που όλοι αναρωτιόμαστε είναι αν πραγματικά υπάρχει ένας άλλος τύπος ανάπτυξης, ένας τύπος ολοκληρωμένης ανάπτυξης που να εμπεριέχει και τις ορεινές και απομονωμένες περιοχές ή ...απλώς το λέμε. (Slide 21). Προσπαθούμε να περάσουμε μια άποψη και, γιατί όχι, μια στάση ζωής τόσο από το μεταπτυχιακό μας πρόγραμμα όσο και από το ερευνητικό μας κέντρο: αντί να επιλέξουμε μια από τις πρόχειρες επιλογές, είτε ένα παθητικό και παραλυτικό «όχι» είτε ένα ανεδαφικό «ναι», πράγμα που δεν ξέρω αν είναι πολύ καλύτερο, διαλέγουμε το δρόμο της σκληρής προσπάθειας, της επιστημονικής ανάλυσης, έτσι ώστε όποια χαραμάδα υπάρχει να διευρύνεται κι όποιο μονοπάτι υπάρχει να πλαταίνει, να γίνεται δρόμος. Διαλέγουμε δηλαδή τη θετική απάντηση, ότι ακόμα κι αν σήμερα δεν υπάρχει δρόμος, το δρόμο αυτόν θα τον φτιάξουμε.

Και είμαστε αισιόδοξοι ότι θα τα καταφέρουμε.

Σας ευχαριστώ πολύ.

8^ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΜΕΤΣΟΒΙΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΙΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Προβλήματα ανάπτυξης στις γεωγραφικά απομονωμένες
περιοχές και η συμβολή του 8^{ου} συνεδρίου του ΜΕΚΔΕ

Δ. Καλιαμπάκος
Καθηγητής ΕΜΠ

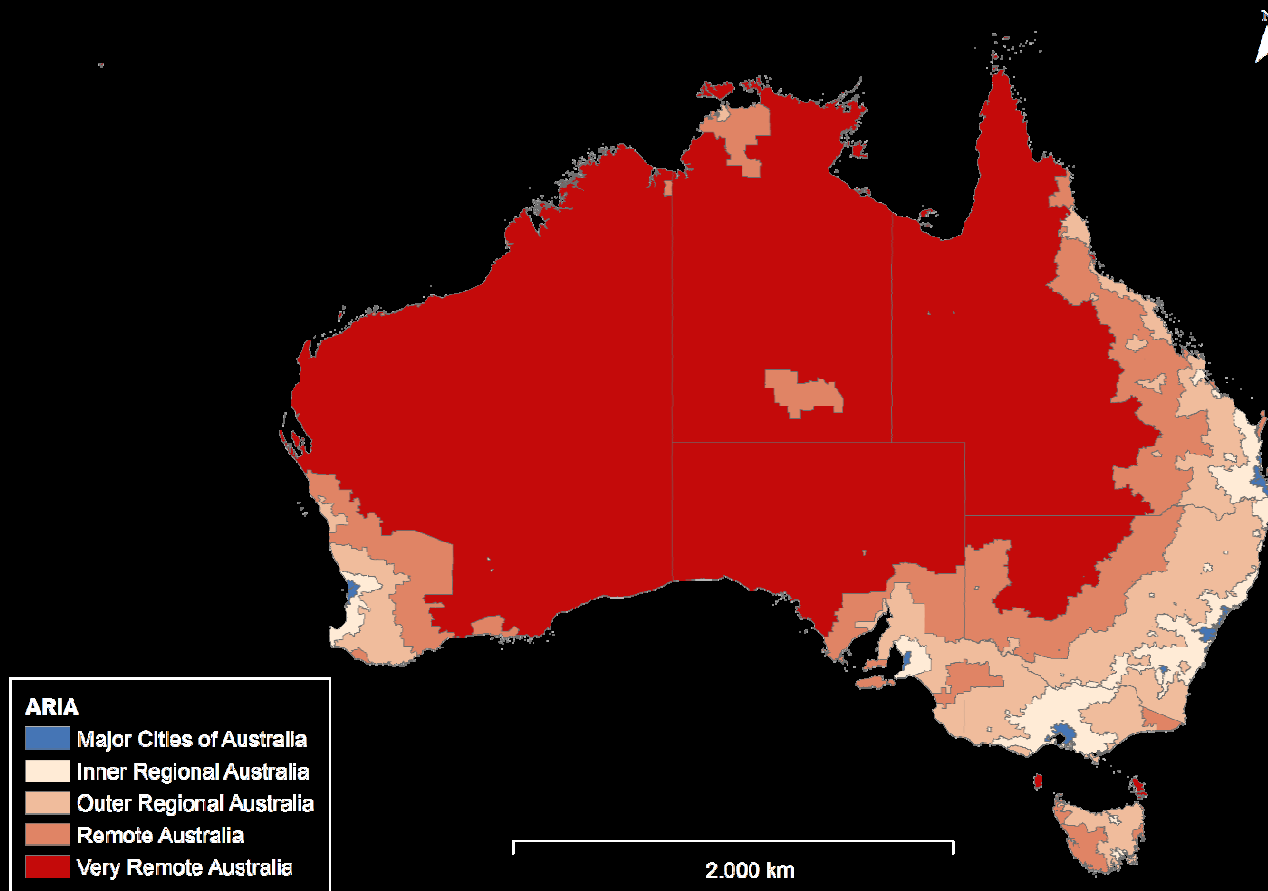
Ποιες είναι οι γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές στην Ελλάδα;

- Γνωρίζουμε ότι η ζωή και οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα συγκεντρώνεται στα μεγάλα αστικά κέντρα καθώς και σε μερικές περιοχές δορυφόρους τους.
- Λίγα χιλιόμετρα, όμως, πιο μακριά συναντά κανείς περιοχές με σημαντικά αναπτυξιακά προβλήματα, γερασμένες πληθυσμιακά.
- Οι ορεινές περιοχές καθώς και τα λιγότερο τουριστικά και μικρής έκτασης νησιά είναι οι πιο απομονωμένες περιοχές της χώρας.

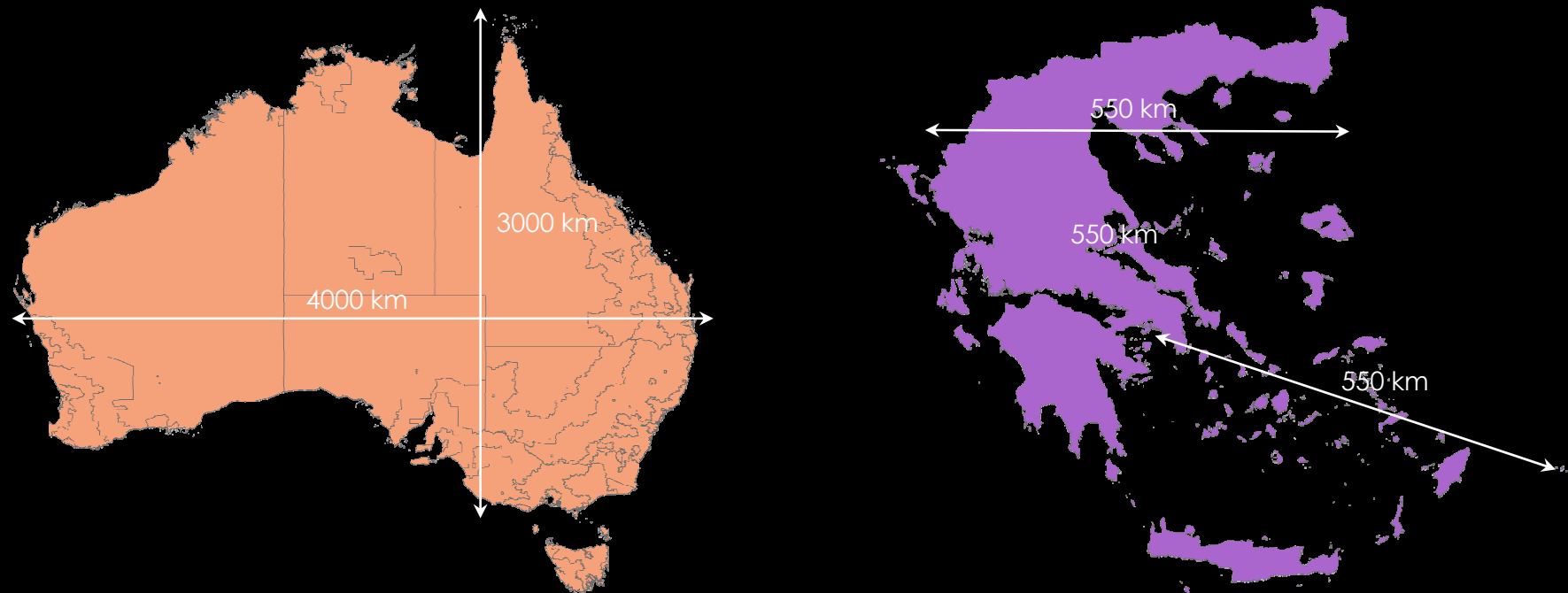
Ποιες είναι όμως οι γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές στην Ελλάδα;
Και πώς διαβαθμίζονται;

Ποσοτικοποιώντας την απομόνωση: Η περίπτωση της Αυστραλίας

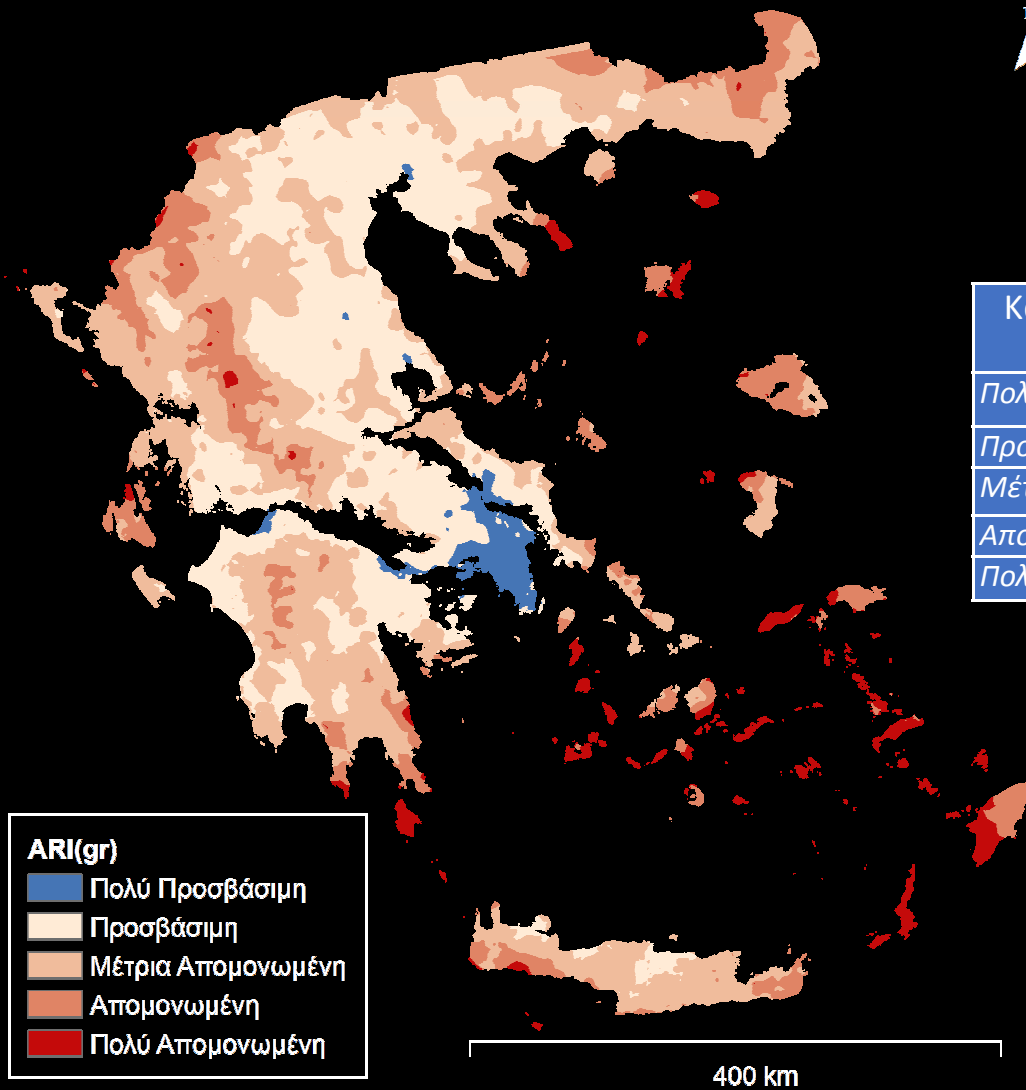
- Αυστραλία: πληθυσμός 24 εκ., έκταση: 7.700.000 km², πυκνότητα: 2,8/km²
- Συγκριτικά η Ελλάδα: πληθυσμός 11 εκ., έκταση: 132.000 km², πυκνότητα: 82/km²
- Ποσοτικοποίηση της απομόνωσης με βάση τον δείκτη ARIA
- Ο δείκτης απομόνωσης συναρτάται από τη σχετική απόσταση από διάφορα πληθυσμιακά κέντρα.

Πώς αναπτύχθηκε ο ARI(gr), ο ελληνικός δείκτης προσβασιμότητας/απομόνωσης;

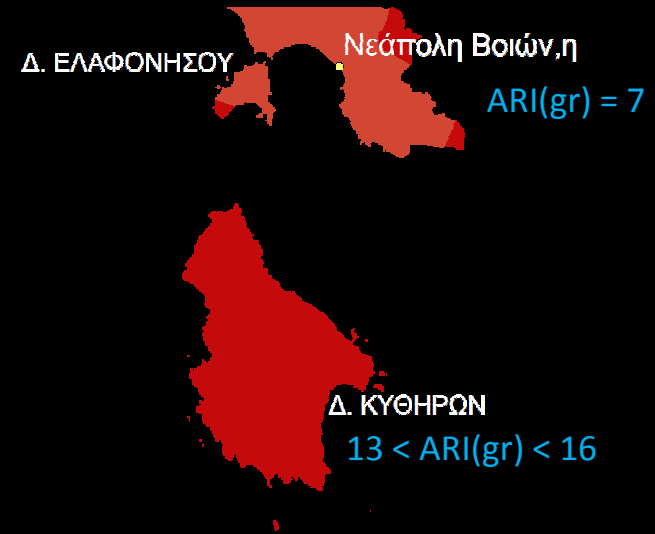
- Κατηγοριοποίηση με βάση στατιστική ανάλυση των κέντρων υπηρεσιών στη χώρα: η Αθήνα αποδεικνύεται ότι είναι μια κατηγορία μόνη της.
- Εισαγωγή, στο μοντέλο, της εβδομαδιαίας συχνότητας σύνδεσης των νησιών ως βαρύτητα στη χιλιομετρική απόσταση.
- Γενικότερα, αλλαγή του μοντέλου υπολογισμού της προσβασιμότητας/απομόνωσης των νησιών ώστε να αποτυπωθούν καλύτερα οι ελληνικές ειδικές συνθήκες.

Ο χάρτης απομόνωσης της Ελλάδας

Κατηγορία ARI(gr)	Πληθυσμός		Έκταση	
		(%)	km ²	(%)
Πολύ Προσβάσιμη	5.021.381	47	3.710	3
Προσβάσιμη	3.717.712	35	47.877	37
Μέτρια Απομονωμένη	1.506.218	14	56.665	43
Απομονωμένη	375.137	3	17.736	14
Πολύ Απομονωμένη	107.910	1	5.134	4

Ένας κόσμος τόσο κοντά, τόσο μακριά...

- Κοντινά μέρη μπορούν να παρουσιάζουν μεγάλες διαφορές ως προς την προσβασιμότητα/απομόνωση.
- Για παράδειγμα, η Ανάφη, **30 km** μακριά από τη Σαντορίνη και σε ίση, περίπου, απόσταση από την Αθήνα, είναι κατά **50%** περισσότερο απομονωμένη.
- Τα Κύθηρα, μόλις **20 km** μακριά από την Πελοπόννησο είναι σχεδόν **100%** περισσότερο απομονωμένη από τη γειτονική Νεάπολη.

Οι πιο απομονωμένοι Δήμοι της Ελλάδας

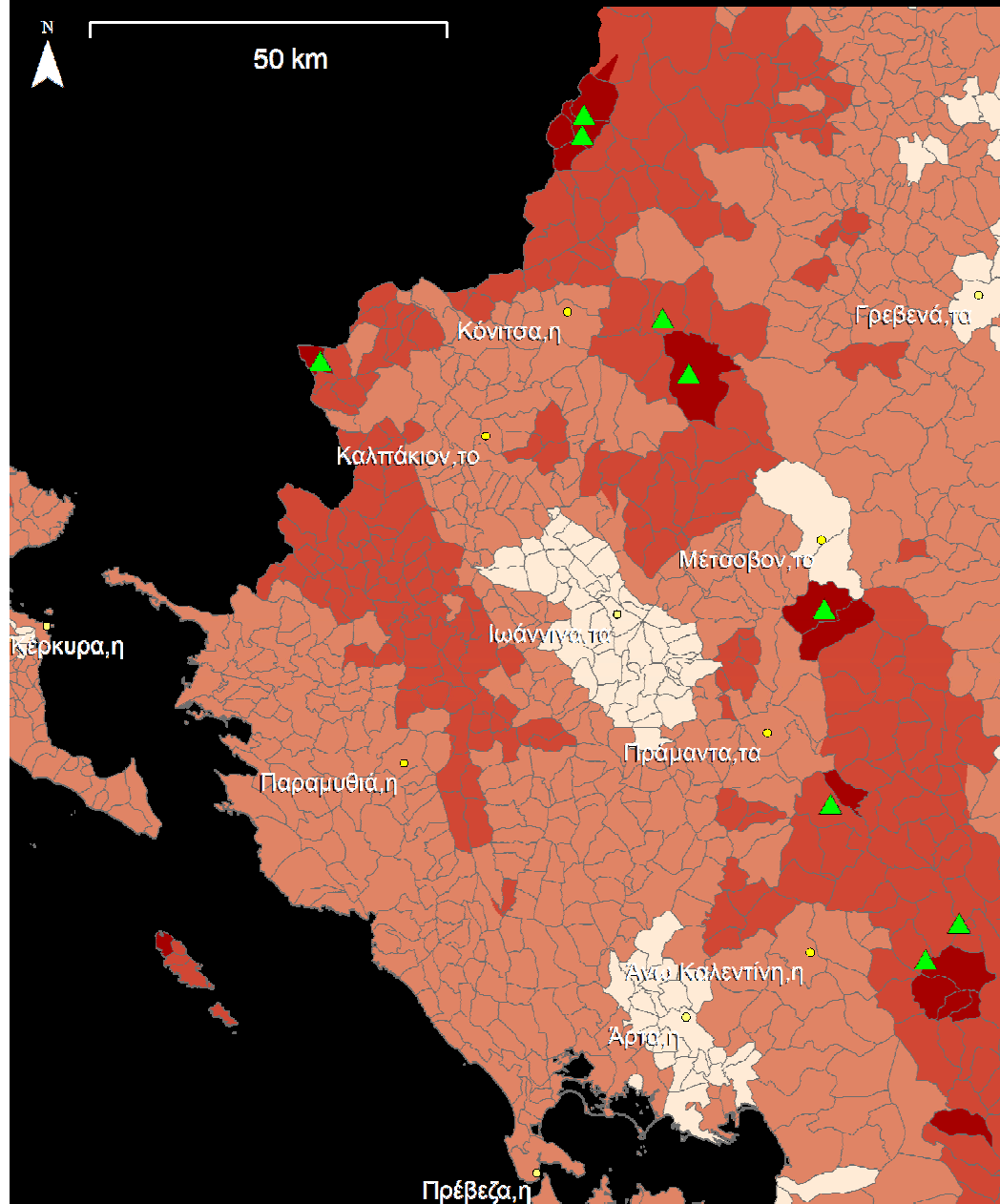
Νησιωτική Ελλάδα

ΔΗΜΟΣ	Πληθυσμός	ARI(gr)
Αγαθονησίου	185	18,27
Μεγίστης	492	17,89
Χάλκης	478	16,50
Τήλου	780	16,01
Γαύδου	152	14,98
Κάσου	1.084	14,83
Νισύρου	1.008	14,67
Άγιου Ευστρατίου	270	14,59
Καρπάθου	6.226	14,37
Λέρου	7.917	14,21

Ηπειρωτική Ελλάδα

ΔΗΜΟΣ	Πληθυσμός	ARI(gr)
Αργιθέας	3.450	9,16
Πρεσπών	1.560	8,52
Κόνιτσας	6.362	8,14
Αγράφων	6.976	8,01
Ανατολικής Μάνης	13.005	7,77
Μονεμβασιάς	21.942	7,64
Ορεστιάδας	37.695	7,59
Κεντρικών Τζουμέρκων	6.178	7,41
Γεωργίου Καραϊσκάκη	5.780	7,17
Ζαγορίου	3.724	6,99

Οι πιο απομονωμένοι οικισμοί της Ηπείρου

Οικισμός	Πληθυσμός	ARI(gr)
Πέρδικα	79	10,83
Χαλίκιον (*)	31	10,7
Πληκάτιον	70	10,57
Ξηρόβαλτον	72	10,52
Θεοδώριανα	163	10,45
Λαϊστα	60	10,37
Γοργοπόταμος	29	10,1
Ιτέα	51	9,76
Πάδες	31	9,6

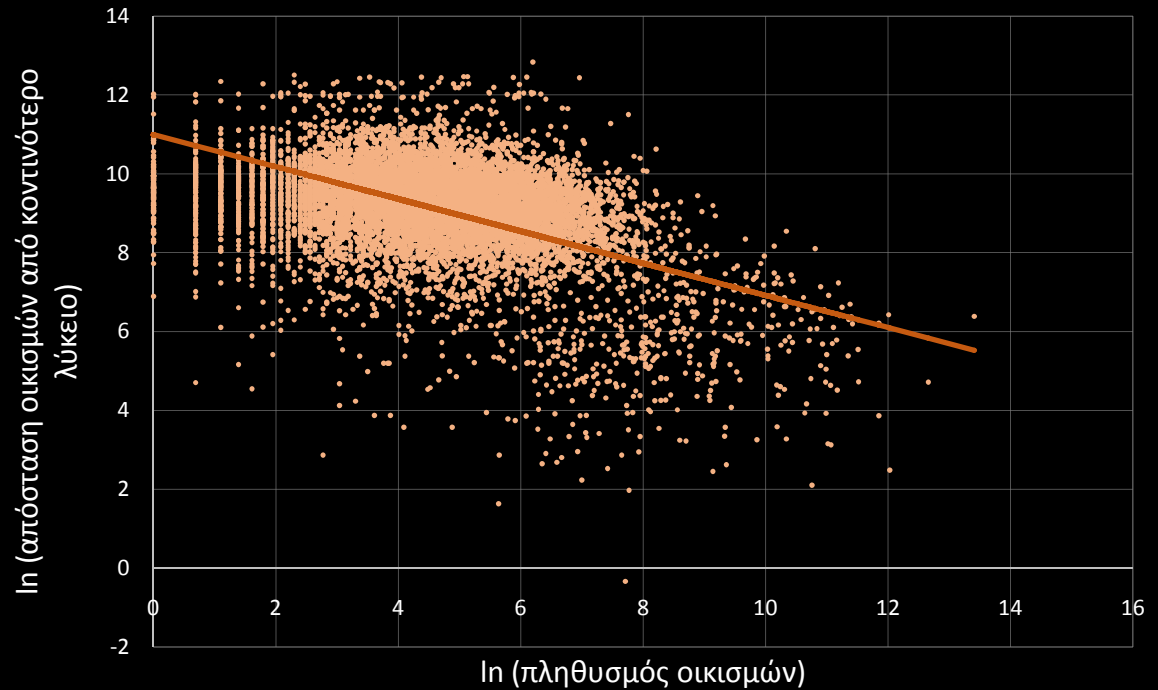
Οι συνέπειες της απομόνωσης στην Υγεία

Κατηγορία ARI(gr)	Πληθυσμός	Έκταση (km ²)	Νοσοκομεία	Πυκνότητα νοσοκομείων (km ² / νοσοκομείο)
Πολύ Προσβάσιμη	5.088.949	4.725	60	79
Προσβάσιμη	2.955.402	45.665	49	932
Μέτρια Απομονωμένη	1.101.674	97.052	16	6.066
Απομονωμένη	368.437	92.006	6	15.334
Πολύ Απομονωμένη	68.112	104.438	3	34.813

- Στις πολύ προσβάσιμες περιοχές αντιστοιχούν 60 νοσοκομεία σε μια έκταση 4.725 km².
- Αντίθετα, στις πολύ απομονωμένες περιοχές αντιστοιχούν 3 νοσοκομεία διασπαρμένα σε 104.438 km².

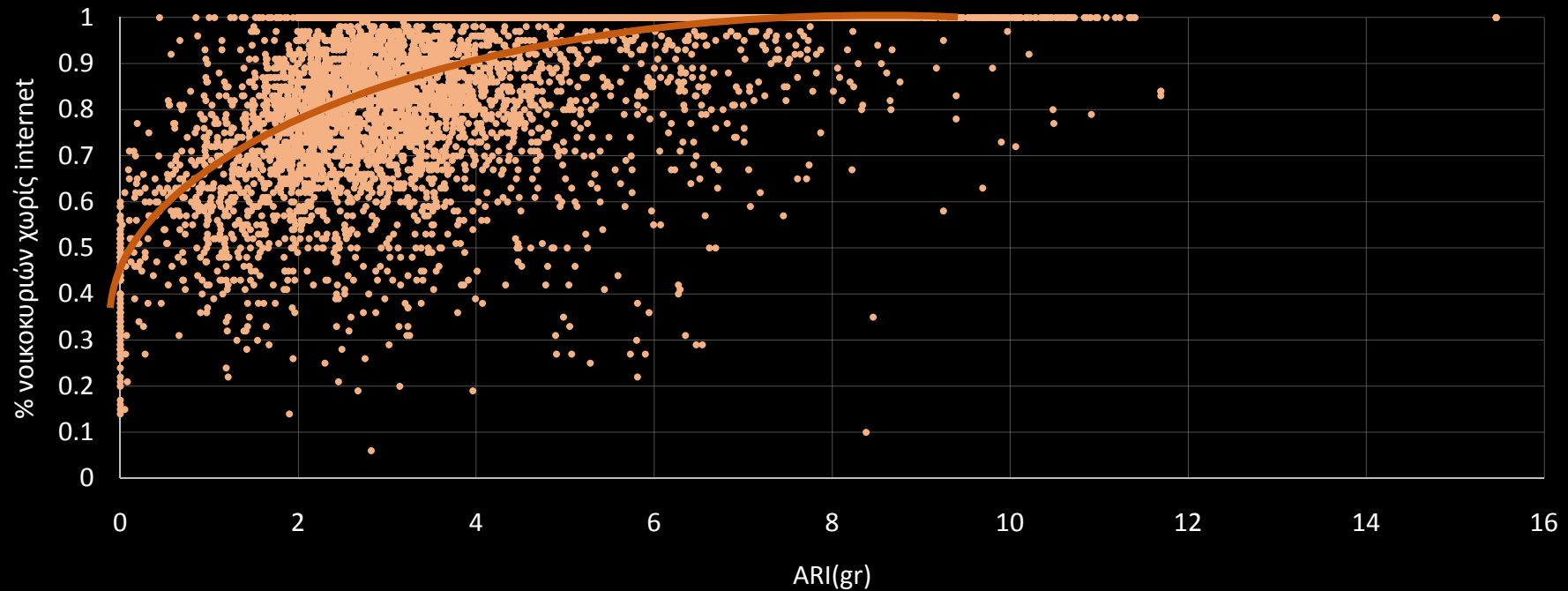
Οι συνέπειες της απομόνωσης στην Παιδεία

Συσχέτιση πληθυσμού οικισμών με απόσταση από το κοντινότερο λύκειο

- Όσο πιο μικρός ο πληθυσμός ενός οικισμού, τόσο μεγαλώνει η απόσταση από το κοντινότερο Λύκειο.
- Όσο πιο μικρός ο πληθυσμός ενός Δήμου ή μιας κοινότητας, τόσο μικραίνει και η πιθανότητα να υπάρχει Λύκειο.

Απομόνωση σημαίνει και «ψηφιακή» απομόνωση

Συσχέτιση του $ARI(gr)$ με % των νοικοκυριών χωρίς πρόσβαση στο διαδίκτυο, στην ηπειρωτική Ελλάδα.

- Όσο πιο απομονωμένη μια περιοχή, στην ηπειρωτική Ελλάδα, τόσο μικρότερη και η πρόσβασή της στο διαδίκτυο.
- Η πρόσβαση στο διαδίκτυο βελτιώνεται στις νησιωτικές περιοχές.

Οι συνέπειες της απομόνωσης στις τιμές των καυσίμων

Γεωγραφικό δείγμα	Μέση τιμή αμόλ. βενζίνης 95 (2012)	Μεταβολή Μέσης τιμής	Αριθμός Πρατηρίων (δείγμα)
Επίπεδο χώρας	1,78		3315
Ορεινές περιοχές	1,82	+2,2%	336
Νησιωτικές περιοχές	1,85	+3,9%	600

Γεωγραφικό δείγμα	Μέση τιμή αμόλ. βενζίνης 95 (2012)	Μεταβολή Μέσης τιμής	Αριθμός Πρατηρίων (δείγμα)
Επίπεδο χώρας	1,78		3315
Πολύ Προσβάσιμη	1,75	-1,7%	982
Προσβάσιμη	1,78	±0,0%	1557
Μέτρια Απομονωμένη	1,82	+2,2%	552
Απομονωμένη	1,84	+3,4%	171
Πολύ Απομονωμένη	1,90	+6,7%	50

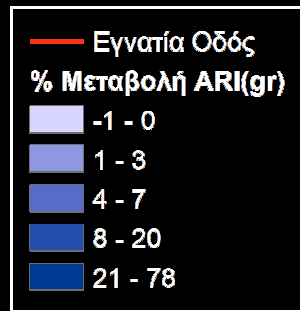
- Αύξηση στην τιμή των καυσίμων, κατά μέσο όρο, από 2-4% στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές αντίστοιχα.
- Οι πολύ απομονωμένες περιοχές φτάνουν μέχρι και 7% αύξηση των τιμών των καυσίμων.
- Η ίδια τάση παρατηρείται και στο πετρέλαιο θέρμανσης, με αποτέλεσμα να επιδεινώνεται το πρόβλημα της ενεργειακής φτώχειας, ειδικά στις ορεινές περιοχές.

Ανακεφαλαιώνοντας...

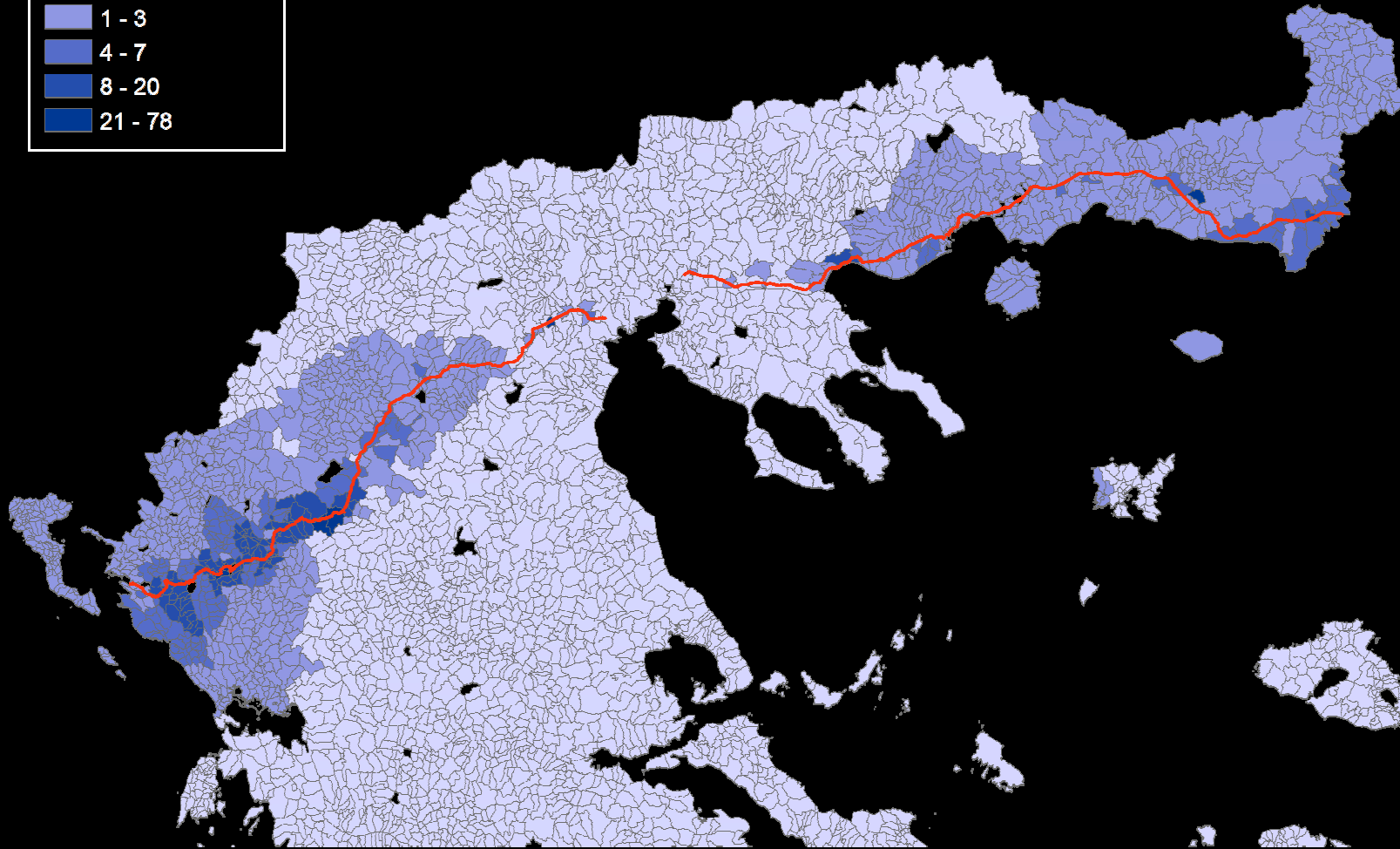
- Τα μεγάλα αστικά κέντρα απομυζούν τη ζωή από όλη την Ελλάδα, με βασικό εργαλείο την έλλειψη υποδομών σε σχολεία και υγεία
- Έτσι, όμως, εξαντλείται και η φέρουσα ικανότητα των αστικών κέντρων, παράγοντας, ταυτόχρονα υποβαθμισμένα και απάνθρωπα αστικά κέντρα.
- Η διαδικασία δεν είναι καθόλου εύκολα αντιστρεπτή, η ανάγκη διαμόρφωσης ειδικής πολιτικής για τις γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές είναι επείγουσα.

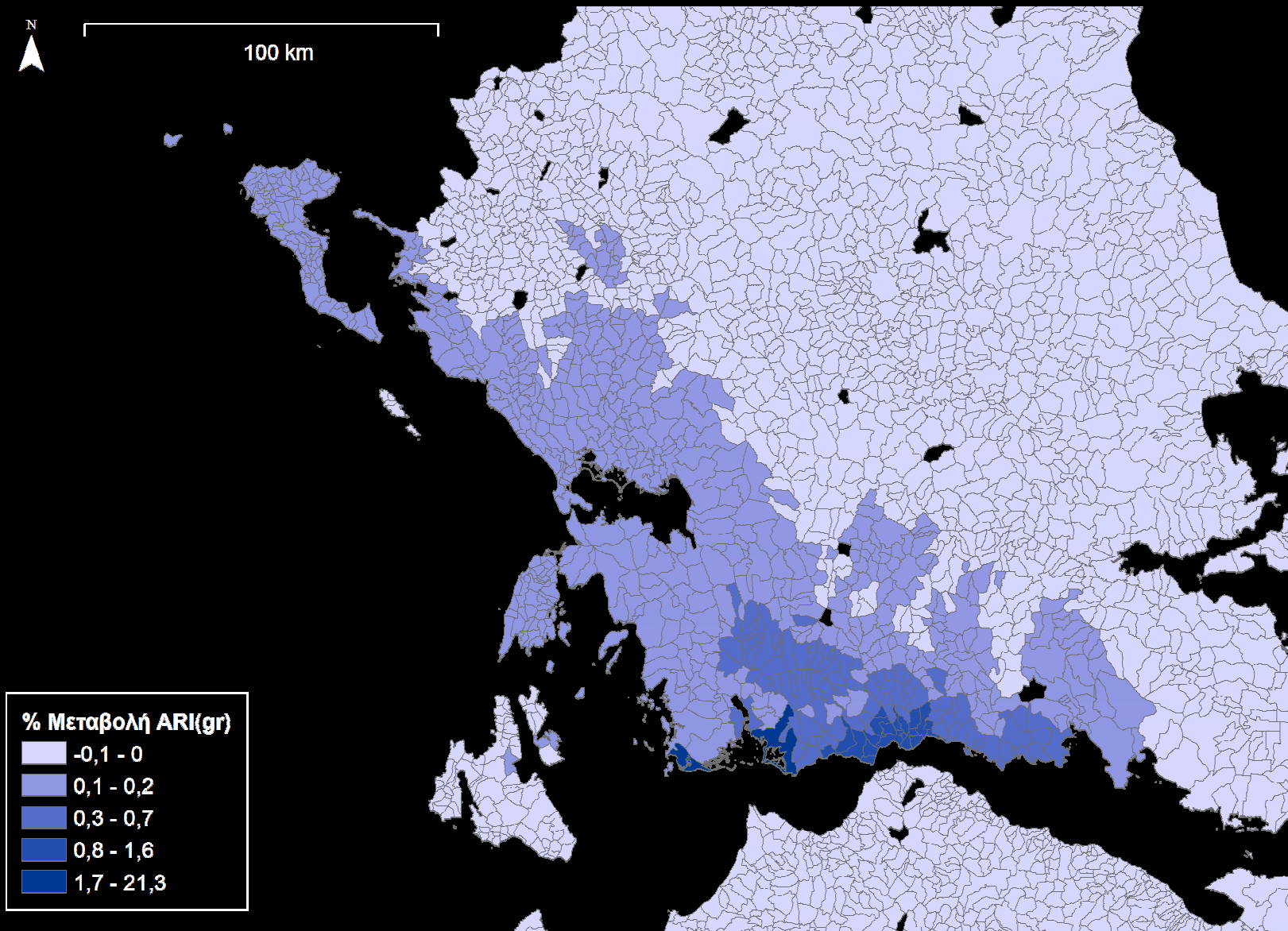
Η απομόνωση δεν είναι αγιάτρευτη πληγή – Η επίδραση της Εγνατίας Οδού

200 km

Η απομόνωση δεν είναι αγιάτρευτη πληγή – Η επίδραση της γέφυρας Ρίου-Αντιρρίου

BACK TO EVENTS

PREVIOUS CU OnStage // EDM Edition

NEXT Γαμήλιο Season Opening Party

Μετατρέποντας την απομόνωση σε δυνατότητα!

ABOUT

«...Τοποθετημένοι στην κοιλιά ενός μοναδικού φυσικού τοπίου, στη βάση ενός τεράστιου Ηφαιστειακού Κρατήρα διαμέτρου 300 μέτρων σε ένα από τα πιο απομακρυσμένα μέρη της Ελλάδας, τη Νίσυρο, ...»

Six d.o.g.s.

**634 ΛΕΠΤΑ
ΜΕΣΑ ΣΤΟ
ΗΦΑΙΣΤΕΙΟ**

Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας

Το ΜΕΚΔΕ και το ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών» από άκρη σ' άκρη στην ορεινή Ήπειρο

- Στο ΜΕΚΔΕ και σε συνεργασία με το ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη των Ορεινών Περιοχών» προετοιμάζεται συστηματικά μια νέα γενιά επιστημόνων ικανών να χαράξουν νέους αναπτυξιακούς δρόμους για τις ορεινές και γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές.
- Οι τρεις θεμέλιοι λίθοι της προσπάθειάς μας: διεπιστημονικότητα, επιστημονική ανάλυση και εφαρμογή τεχνολογιών αιχμής.
- Με κρίσιμη διαφορά από οποιοδήποτε άλλο εκπαιδευτικό εγχείρημα τη βιωματική σχέση με τις ορεινές περιοχές.

Το 8^ο Συνέδριο του ΕΜΠ και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε.

- Τα Συνέδρια του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. αποτέλεσαν τους μαγνήτες που συνέλλεγαν τα διάσπαρτα ρινίσματα των επιστημονικών ερευνών για τις ορεινές περιοχές.
- Το 8^ο Συνέδριο του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. και του ΕΜΠ προχωρά ένα βήμα παραπάνω. Ανοίγει τη θεματολογία του σε ολόκληρη τη γεωγραφικά απομονωμένη Ελλάδα, εστιάζοντας παράλληλα στα απομονωμένα νησιά.

Η φυσιογνωμία του Συνεδρίου

- Ραχοκοκαλιά του Συνεδρίου αποτελούν οι πιστοί ερευνητές των ορεινών περιοχών και διανοητές με σοβαρές προσεγγίσεις πέραν της πεπατημένης.
- Το Συνέδριο αποτελεί βήμα μιας νέας γενιάς επιστημόνων εξειδικευμένων στα προβλήματα των ορεινών περιοχών, που έχουν αποφοιτήσει από το μεταπτυχιακό μας πρόγραμμα.
- Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει μια συζήτηση με τη συμμετοχή Δημάρχων απομονωμένων, ορεινών και νησιωτικών περιοχών.
- Το Συνέδριο περιλαμβάνει, επίσης, δύο ειδικές συνεδριάσεις. Η πρώτη αφορά στην «υιοθετημένη», φέτος, περιοχή του Δήμου Γεωργίου Καραϊσκάκη και η δεύτερη σχετίζεται με την προστασία και ανάδειξη της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής σε οικισμούς της Πελοποννήσου.
- Το Συνέδριο αφιερώνεται στη μνήμη του αξέχαστου συναδέλφου Στράτου Γαλανή.

Το 8^ο Συνέδριο του ΕΜΠ και του ΜΕΚΔΕ

Στο ερώτημα αν υπάρχει ένας άλλος δρόμος ολοκληρωμένης ανάπτυξης που να εμπεριέχει τις γεωγραφικά απομονωμένες περιοχές, αντί μιας παθητικής αρνητικής απάντησης ή έστω μιας ανεδαφικής θετικής απάντησης, επιλέγουμε τη συστηματική επιστημονική έρευνα για την οικοδόμηση λύσεων πέραν της «πεπατημένης».

Κι αν δεν υπάρχει ακόμη δρόμος, είμαστε αποφασισμένοι να φτιάξουμε.

Και αισιόδοξοι ότι θα τα καταφέρουμε.